

åbenlyst kan fare frem mod aktionerende lejere. Man foretrækker forvridninger af allerede eksisterende regler (politivedtægten) frem for en åbenlys kriminalisering, jvf. blokadedebatten i folketinget (se artiklen om fysiske blokader ovenfor).

Diskussionen om hvilken hjemmel domstolene anvender er vigtig. Derfor har vi gjort en del ud af en i og for sig ret traditionel dogmatisk fortolkning af de pågældende bestemmelser i politivedtægten, selv om vi godt ved, at det ikke er det, som det i sidste instans drejer sig om. Grænserne for »lovlighed« er naturligvis et spørgsmål om magt- og styrkeforhold. Når skytset rettes mod en ret svag gruppe (beboerbevægelserne), betyder det skæve styrkeforhold, at grænserne for hvor langt domstolene kan gå i deres politiske fortolkninger, er videre, end de ville være over for andre grupper (f.eks. fagbevægelsen). Men de eksisterer. Der er grænser for hvor langt domstolene kan gå, hvis illusionen om magtens tredeling, jvf. grl. §3, skal opretholdes. Og det skal den, for denne illusion er vigtig for det kapitalistiske samfund, hvis domstole og forvaltning fortsat skal fremstå som upolitiske, klasseneutrale organer. Den tiltagende kriminalisering gennem domstolene f.eks. ved hjælp af politivedtægten har den konsekvens, at klasse modsætninger sløres, så de fremtræder som et spørgsmål om lovlighed kontra ulovlighed – som noget klasseneutralt.

Men hvis illusionen om domstolene som et klasseneutralt organ skal afsløres, således at konflikterne fremstår som de politiske konflikter de er, må man påpege når domstolene overskrider deres selvforståede grænser, for derigennem at tvinge det politiske organ, lovgivningsmagten, til at bekende kulør gennem en åbenlys kriminalisering. En sådan giver væsentligt mere politisk debat og afslører modsætningerne i langt højere grad, end tilfældet er, hvor man ved direktiver til domstolene kan fordreje kendsgerningerne, og give indtryk af, at det pågældende forhold altid har været ulovligt. I de her omtalte fire sager er det blevet forsøgt, og vil det blive forsøgt, gennem en stor grad af offentlighed og ved politisk argumentation, at påvise nogle af de omtalte tendenser konkret. Vi mener det er vigtigt – også i forbindelse med en diskussion af vores erhvervsfunktion – at vi som jurister, med den særlige indsigt vi har i disse problemer, er med til at opstille en strategi overfor domstolskriminalisering af politisk aktivitet. Venstrefløjens strategi overfor statsmagten må ikke indsnævres til en parlamentsstrategi, for stramningerne finder i høj grad sted også i andre dele af statsapparatet.

Kvinder og kriminalitet

Women, Crime and Criminology. By Carol Smart. 1976. London: Routledge and Kegan. Pp. 208 (incl. index and bibliography). Pris £ 4'95.

»This humanity is male and man defines woman not in herself but as relative to him; she is not regarded as an autonomous being . . . She is defined and differentiated with reference to man and not he with reference to her; she is the incidental, the inessential as opposed to the essential. He is the Subject, he is the Absolute – she is the Other.«

*Simon de Beauvoir,
The second sex, 1974. Penguin.*

Dette citat, som findes i Smarts bog, er betegnende for forfatterens opfattelse af kvindens stilling i samfundet; en stilling der også afspejler sig i kriminologien. Med denne bog forsøger Carol Smart at råde bod på den mangelfulde og vildledende forståelse kriminologien giver af kvinders kriminalitet og kvindelige kriminelle. Kvinden er i kriminologien enten slet ikke omtalt, eller har fået en placering som et appendix. Den almindeligste forklaring på dette faktum er, at kvinderne udgør en så lille del af de registrerede kriminelle. Smart mener imidlertid, at denne perifere placering indenfor kriminologien er et symbolsk udtryk for kvindens civile og legale status i samfundet, karakteriseret ved »usynliggørelse«.

Det er interessant, at netop spørgsmålet om synlighed også er centralt i en del af den diskussion og teoridannelse der er ved at udvikles i de skandinaviske lande, vedrørende defineringen og forståelsen af mænd og kvinders adfærd og den sociale kontrols former.

F.eks. skriver Tove Stang Dahl og Annika Snare:

»A departurepoint is the notion of *privacy* and its sociopolitical consequences. The focus is the relegation of women into the private

sector which is characterized by low public visibility and low mobility. Furthermore, within this household sphere, norms, conflicts and control mechanisms are personalized».

(The coercion of privacy: A feminist Perspective. Stencil. Institutt for kriminologi og strafferett, Oslo).

Smart foretager en længe tiltrængt synliggørelse af kvinden i kriminologien, og bidrager med en nødvendig diskussion af afvigelsesnes kønsspecifikke udtryksformer, og statens kønsspecifikke reaktioner. Bogen er med sin bredde og dybde at betragte som en generel indføring i kriminologien, idet den omhandler og diskuterer de fleste kendte problemstillinger og teoridannelser. Den kan således ses som et kritisk feministisk modstykke til gruppen af kritiske kriminologer. (F.eks.: Taylor, Walton & Young: The New Criminologi 1973, Routledge & Kegan).

Smarts kritik tager udgangspunkt i klassiske og nutidige kriminologiske teorier og undersøgelser, hvis fund og metateorier præsenteres og vurderes. Smart godtgør hvorledes teorierne om kvinders kriminalitet gennem tiderne kun har undergået ubetydelige ændringer fra Lombrosos første beskrivelser af den primitive uhæmmede og arveligt belastede kvinde. Opfattelsen af den kriminelle kvinde er fortsat præget af uunderbyggede stereoetyper, der henviser til medfødte tilbøjeligheder og biologiske/hormonelle dispositioner. Selv i de nutidige teorier indgår de sociale omstændigheder kun som udløsende faktorer af »naturlige« biologiske tilbøjeligheder i kvinden.

Smart påpeger, at langt den overvejende del af den kriminologiske litteratur er skrevet af mænd, og baseret på mænds iagttagelser, og at dette medfører en antifeministisk forståelse af kvinden og hendes adfærd som fundamentalt og kvalitativt anderledes end mandens.

Fordi kvindekriminologien ikke har gennemgået den samme teoretiske og forskningsmæssige udvikling som den kriminologi der angår mænd, har »commonsense« opfattelser af kvinder og kvinders afvigelser stået uimodsagt og er som sådan blevet afgørende for fx. politiets, domstolens og sanktionssystemets holdning til kvinder og forståelse af deres situation. Forskerne har, mener Smart, ved den næsten totale ignorance overfor kvindekriminologien, dermed medvirket til at legitimere en praksis overfor kvindelige lovovertrædere, der udgår fra den opfattelse, at overtrædelserne er udtryk for indre dysfunktioner, hvis indhold fundamentalt er af psyko-sexuel karakter. Handlingernes mening og sociale betydning lades ude af betragtning.

Sådanne antagelser afstikker grænserne for den kontrolpolitik man anvender overfor bl.a. kvindelige lovovertrædere, som, viser forfatteren, i høj grad kommer til at dreje sig om kontrol af kvinders seksualitet og institutionalisering på hjem eller i ekstreme tilfælde i fængsler, med henblik på genopdragelse og behandling.

En yderligere konsekvens af den individualiserende opfattelse af kvin-

ders problemer og reaktioner, er at disse ikke anses som sociale problemer, der bør »angribes« som sådanne, men anses som symptomer på sygdom, og derfor er behandlelige. Dette resulterer i, at såvel hjem som fængsler for kvinder, bærer præg af behandlingsformålet, og ligner rekreativshjem snarere end fængsler. Kontrollen udføres snarere medicamentelt end fysisk, snarere usynligt end synligt.

Hermed berøves kvindernes handlinger en mening og et materielt indhold, de diagnosticeres, hvorved de bortforklares og usynliggøres.

Vi ser disse holdninger eksempelvis slå igennem ved sagsbehandling af prostitution og voldtægt, og de teorier, der er blevet fremlagt desangående. Såvel politi som andre myndigheders behandling af sådanne sager, baseres på myter og uunderbyggede påstande om kvinder og deres seksualitet, som fører til diskriminering af kvinden og en forringet retssikkerhed. Den prostituerede blev af Lombroso karakteriseret som primitiv, med regressive karaktertræk. En del nutidige kriminologer beskriver den prostituerede som vild og uciviliseret, evt. tidl. følelsesmæssigt frustreret. En kritisk vurdering af prostitutionens væsen er udeladt i disse arbejder.

På tilsvarende måde blotlægger Carol Smart myterne omkring voldtægt. De samler sig i tre hovedgrupper: myten om mandens ustyrlige potens, myten om kvindens hemmelige (og syndefulde) ønske om at blive taget med vold, og myten om den forføreriske kvinde. Myterne fører til den opfattelse, at kvinderne selv har været ude om det, at de er løgneriske, hvilket i praksis har medført voldsomme problemer for kvinden ved voldtægtsanmeldelse.

Smart påpeger, hvor væsentligt det er at forstå voldtægt som en konsekvens af de primært mandsdefinerede og mandsdominerede sociale omstændigheder, og de eksisterende kønsspecifikke rolleforventninger. Både voldtægt og prostitution er ekstreme tilfælde af normaliseret adfærd, sekundærafvigelser. De registrerede tilfælde udgør toppen, den synlige del af et isbjerg. Smart påpeger de store mørketal netop indenfor disse forbrydelseskategorier.

I et indledende afsnit gennemgår Smart de oplysninger vi kan få ved at læse kriminalstatistikken vedrørende mænd og kvinders kriminalitet, dens omfang, grovhed, art og udvikling over tid. Hun er yderst forbeholden overfor pålideligheden af sådanne opgørelser, og anfører forskellige typer af fejlkilder, der kan stamme såvel fra lovens formuleringer, definitionen og forståelsen af kvinders adfærd, samt de kønsbestemte forskelle i registreringsprocessens mange faser. Dette sidste område er kun altfor ringe belyst gennem forskning, hvorfor Smarts behandling af registrering og sagsbehandling efterlader en hel del spørgsmål åbne.

Som bekendt tegner kvinder sig kun for en mindre del af den registrerede kriminalitet, hvorimod de udgør størstedelen af klientellet på de psykiatriske sygehuse. Spørgsmålet som rejser sig heraf, er følgende: Er det således at kvinder reagerer med psykisk sygdom, hvor mænd reagerer med kriminalitet, altså at disse handlinger er funktionelt ekvivalente?

Eller er det således, at de samme handlinger vurderes forskelligt af de vurderende myndighedsinstanser, afhængigt af personens køn, således at dette fører til forskellige former for indgreb? Dette bliver et centralt spørgsmål i bogen. En endelig besvarelse når Smart selvsagt ikke til, men meget tyder på, at begge forklaringer bidrager til forståelsen af de køns-specifikke forskelle. Hun påpeger, at en forudsætning for at sidestille mental sygdom og kriminell adfærd er, at de er svar på de samme ydre forhold, samt at mental sygdom ikke betragtes som irrationel og ulogisk, men accepteres som en udtryksmåde der har et reelt indhold og en mening. Under denne synsvinkel ser hun både kriminalitet og visse former for psykiske afvigelser som adækvate reaktioner på uudholdelige sociale omstændigheder.

De kønstilknyttede forskelle vi kan registrere er sandsynligvis resultat af, at samfundet giver mænd og kvinder forskellige muligheder for henholdsvis at blive kriminell og mentalt syg. Disse handlemuligheder hænger sammen med kønsroller, kønsafhængig arbejdsdeling og kønsspecifik socialiseringsproces.

Også denne problemstilling er ganske omdiskuteret i de skandinaviske lande, specielt blandt kriminologer og psykiatere. Tove Stang Dahl skriver:

» Kvinders brug af lægemidler og beroligende medikamenter er mere udbredt end mænds, og brugens omfang øges med klasseforskelle og økonomisk og anden fattigdom, og undersøgelser – i første række fra udlandet – tyder på at kvinder i større grad end mænd hospitaliseres i psykiatriske institutioner, både i almindelighed og som reaktion på sociale afvigelser. Det er derfor fristende at se lighedstræk mellem sygdom, depression og medikamentforbrug hos kvinder og kriminalitet hos mænd. Begge reaktionsmønstre er i stor udstrækning individuelle udslag af socialt pres, som mødes med private kontrolformer som behandling/hospitalisering overfor kvinder, og offentlige kontrolinstitutioner som straf/fængsling overfor mænd . . . Det betyder . . . at kønnenes samfundsmæssige placering i grundtrækkende er forskellige – sådan, at mænd hovedsageligt kontrolleres gennem deres deltagelse i den lønnede produktion, medens kvinderne hovedsageligt kontrolleres gennem deres binding til den private sektor.«

(Fra Kriminalpolitik nr. 2-3, 1976. Om kvinder).

Også i bogen »Er I rigtig kloge«, af Bauer m.fl. (Tiderne Skifter, 1977), diskuteres disse spørgsmål, og i artiklen: Kvinder i fængsel (Koch og Fadnes m.fl. Kriminalpolitik nr. 2-3, 1976).

Carol Smart lægger med sin bog op til fortsatte studier indenfor kvindes kriminologien, og en videreudvikling af teorierne angående kvinders kriminelle aktiviteter, kvinders retsstilling, den kønsspecifikke kontrol af kvinder m.v. Her kommer hun ind på det forskningspolitiske spørgsmål, om hvorvidt dette arbejde skal integreres i »den generelle kriminologi«

med den risiko at produkterne, som historien har vist, bliver absorberet og forsvinder, eller om kvinderne skal have sin egen kriminologi eller sociologi, og med risiko for en uheldig særstilling, der kan forvrænge forståelsen af, at kvinders handling og afvigelser nøje hænger sammen med de sociale strukturer de lever under, og den kulturelle og sociale virkelighed som de er en del af. Begge tilnærmelser indeholder risikoen for en marginalstilling. Smart har med sin bog valgt at anse dette skridt som nødvendigt i den nuværende situation, hvor såvel kvindelige kriminologer som projekter og teorier om kvinder og kriminalitet har lav status i det akademiske liv.

Den undertrykkelse af kvinden, bl.a. gennem den omtalte forståelse af hendes afvigelser, som Smart så dygtigt og konsekvent blotlægger i bogen, bør imidlertid ikke løsrives fra en generel forståelse af den samfundsmæssige undertrykkelse af arbejderklassen og de afgørende klasse modsætninger som følge af produktionsmåden.

Kvindekampen må være en integreret del af klassekampen og den feministiske forståelse, analyse og kritik bør ikke udskilles fra en klassebevidsthed og en klasseanalyse.

Og heri ligger nok bogens svaghed. Carol Smart standser ved afsløringerne og kritikken, men forsøger ikke sammenhængende at forklare eller diskutere de bagved liggende samfundsbestemte årsager til at tingene ser ud som de gør.

Man kan imidlertid mistænke at dette bliver temaet for Smarts videre arbejde. Forudsætningen for dette har hun med denne bog selv skabt.

Bogen er grundig og velskrevet, og udgør et væsentligt bidrag til den kriminologiske litteratur, anvendelig for såvel praktikere og teoretikere.

Ida Koch